

Stichting de Clinic

**Rechtswinkel gespecialiseerd in
Technologie, Media en Communicatie**

Jaarverslag 2009-2010

Juni 2010

Inleiding

De Clinic is een rechtswinkel, gespecialiseerd in Technologie, Media en Communicatie (TMC), die wordt gerund door zes studenten. Dit jaarverslag handelt over het jaar 2009-2010, het tweede jaar dat de Clinic bestaat. De jaargangen van de Clinic volgen de academische kalender, van september tot september. Per 1 september dragen de huidige Clinic-studenten hun werkzaamheden over aan de nieuwe, derde lichting.

Het jaarverslag geeft een terugblik op het afgelopen jaar, een succesvol jaar, wel te verstaan, waarin naast individuele adviezen ook meer structurele rechtshulp is verleend.

Het jaarverslag bevat onder meer een beschrijving van de doelstelling van de Clinic, de betrokken vrijwilligers, rechtsvragen, overige werkzaamheden en perspublicaties. Er wordt afgesloten met een vooruitblik op 2010-2011, het derde operationele jaar van de Clinic.

Met vriendelijke groet,
Namens de Clinic en het bestuur,

Vita Zwaan, Anke Verhoeven en Simone Ortman

De Clinic

De Clinic is een bijzondere rechtswinkel die, anders dan de meeste rechtswinkels in Nederland, gespecialiseerde rechtshulp biedt over vragen betreffende Technologie, Media en Communicatie (TMC). TMC is een specialistisch vakgebied binnen de juridische dienstverlening waar, gezien de toenemende participatie van burgers en startende ondernemers in de informatiesamenleving, steeds vaker een beroep op wordt gedaan. Ook de handhaving van intellectuele eigendomsrechten, in combinatie met het gemak waarmee (auteursrechtelijke beschermd) werken via internet verspreid worden, leidt tot veel rechtsvragen en juridische geschillen.

De Clinic is opgericht in 2008, op initiatief van SOLV Advocaten, een in TMC gespecialiseerd advocatenkantoor gevestigd in Amsterdam. SOLV Advocaten signaleerde een toenemende behoefte aan juridische hulp voor minder vermogende particulieren en startende ondernemers over TMC. In combinatie met de hoge tarieven van in TMC gespecialiseerde advocaten leidde dit tot complicaties. Rechtszoekenden met een dringende vraag naar gespecialiseerd rechtsadvies en een beperkt budget, dreigden tussen wal en schip te vallen. SOLV Advocaten zocht een passende oplossing en kwam met het initiatief voor de Clinic.

De juridische gebieden waarin de Clinic is gespecialiseerd omvatten in ieder geval:

- aansprakelijkheidsrecht,
- auteursrecht,
- consumentenrecht,
- contractenrecht,
- cybercrime,
- databankrecht,
- downloaden,
- e-commerce,
- handelsnaamrecht,
- kwekersrecht,
- mediarecht,
- merkenrecht,
- modellenrecht,
- naburige rechten,
- octrooirecht
- privacyrecht,
- reclamerecht,
- slaafse nabootsing,
- telecommunicatierecht,
- vrijheid van meningsuiting.

Rechtsvragen die niet binnen de scope van de Clinic vallen, worden doorverwezen naar andere rechtswinkels, juridische adviesbureaus of advocatenkantoren. In beginsel wordt enkel advies gegeven aan minder vermogende particulieren en kleine, startende ondernemingen. Dit staat ook vermeld op de website van de Clinic (www.clinic.nl).

De Clinic voorziet in kosteloos eerstelijns advies. Dat betekent dat op basis van de hulpvraag en na eventuele navraag bij de cliënt, telefonisch een juridisch advies wordt verstrekt. Spoedeisende juridische hulp, bemiddelingen, het voeren van procedures, sommatiebrieven of andere stukken op schrift stellen, vallen niet onder de dienstverlening.

Advisering vindt enkel telefonisch plaats. Er bestaat geen open inloop- of spreekuur. Rechtszoekenden wenden zich tot de Clinic-website alwaar zij via het aanvraagformulier hun vraag inzenden. Iedere woensdag worden cliënten gebeld over het advies. Een van de voordelen van deze wijze van dienstverlening is dat de Clinic een landelijk bereik heeft.

Naast individueel advies op maat, draagt de Clinic bij aan meer structurele rechtshulp. Een goed voorbeeld hiervan is het handhavingsverzoek dat de Clinic indiende bij het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP). Ook geeft de Clinic voorlichting op evenementen en is een publicatie in samenwerking met Bits of Freedom (BoF) in voorbereiding. Door het aanvullen en toegankelijker maken van de Clinic-website, die als Wiki-pagina is opgesteld, wordt in de vorm van voorlichting ook bijgedragen aan structurele rechtshulp. Deze projecten worden uiteengezet onder het kopje 'Activiteiten en projecten'.

Vrijwilligers

De Clinic wordt steeds voor een jaar gerund door een zestal gevorderde rechtenstudenten. Dit jaar waren dat:

Alexander van den Anker	: master Informatierecht, UvA
Anke Verhoeven	: master Informatierecht, UvA
Bob de Jong	: master Informatierecht, UvA
Maarten Braun	: master IT Internet en Recht, VU
Robin de Wit	: master Informatierecht, UvA
Simone Ortman	: master Informatierecht, UvA (vanaf februari 2010)
Jolanda Verlinden	: master Informatierecht, UvA (tot februari 2010)

Voor de studenten is de Clinic een unieke kennismaking met de juridische praktijk. Het is dé kans voor studenten om hun kennis van het recht toe te passen, verder te ontwikkelen en zelfstandig cliënten te adviseren. De Clinic biedt een prettige en kleinschalige werkomgeving met medestudenten en ervaren advocaten en specialisten. De UvA-studenten kunnen voor hun werkzaamheden 5 of 10 studiepunten verdienen.

Het afgelopen jaar is de Clinic meer op eigen benen komen te staan. Hoewel de advocaten van SOLV nog grotendeels de begeleiding op zich nemen, zijn steeds meer andere advocatenkantoren en juridische specialisten bereid gevonden om met de Clinic samen te werken. Het afgelopen jaar is samengewerkt met:

SOLV Advocaten	: alle advocaten
Ventoux Advocaten	: Dick van Engelen
De Merkplaats	: Alphons Geerlings
Höcker	: Willem Roos
ICTRecht	: Arnoud Engelfriet, Steven Ras
Zacco	: Volkert Teding van Berkhout, Jaap van den Broek
Bits of Freedom	: Ot van Dalen, Axel Arnbak
Brinkhof Advocaten	: Rik Lambers

De leiding is in handen van het bestuur van de Clinic. Het bestuur is (eind)verantwoordelijk voor het beleid, het toezicht, de financiën, de PR en het aannemen van studenten. Het bestuur wordt voorgezeten door een advocaat van SOLV. Ook zitten twee oud-Clinic-studenten en een huidige Clinic-student in het bestuur. Het bestuur bestond het afgelopen jaar uit de volgende leden:

Vita Zwaan	: voorzitter,
Martine Wubben	: externe betrekkingen/PR
Jan-Jaap Oerlemans	: website
Anke Verhoeven	: penningmeester
Kim Crijns	: secretaris

De Raad van Advies bestaat uit vooraanstaande personen uit de advocatuur en het onderwijs en adviseert het bestuur bij de uitvoering van haar taken. In de Raad van Advies hebben zitting:

Mr. C.E. Drion	: partner bij advocatenkantoor Kennedy Van der Laan
Mr. H.F.M. van de Griendt	: mediator en oprichter managementadviesbureau Dialogue
Prof. mr. C.E. Du Perron	: hoogleeraar Privaatrecht en decaan Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de UvA
Mr. Chr. A. Alberdingk Thijm	: partner bij SOLV Advocaten en docent aan de UvA

Werkwijze

Vragen aan de Clinic worden gesteld via het aanvraagformulier op de website www.clinic.nl. Verdere communicatie geschiedt via info@clinic.nl of via de rechtstreekse e-mailadressen van de Clinic-studenten.

De studenten werken in tweetallen. Gezamenlijk bereiden zij iedere week de hun toebedeelde vragen zo ver en zo goed mogelijk voor. Eventueel wordt daarbij nadere informatie ingewonnen bij de rechtszoekenden en wordt er literatuur en jurisprudentie nageslagen.

De Clinic heeft vooralsnog geen eigen kantoorruimte. Iedere woensdagmiddag mag gebruik worden gemaakt van de vergaderruimte en bibliotheek van SOLV Advocaten. In principe komen de Clinic-studenten hier op woensdag bijeen om tijdens de lunch de voorbereide adviezen te presenteren aan de begeleidende advocaten. De begeleiders en andere studenten geven hier hun kritische feedback. Vaak ontstaan er dan interessante en leerzame discussies.

Na de lunch gaan de studenten zelfstandig aan het werk in de bibliotheek om de adviezen zo nodig verder uit te werken. In de loop van de middag nemen zij telefonisch contact op met de rechtszoekenden om hen van advies te voorzien. Daarbij maakt de Clinic gebruik van Voice over IP (VoIP). Na het telefonische advies volgt in principe geen advies op schrift.

Bij gelegenheid vinden de werkbeprekingen plaats bij andere kantoren of organisaties. Zo is het afgelopen jaar een bezoek gebracht aan merkbureau's De Merkplaats en Zacco, advocatenkantoren Brinkhof, Ventoux en Höcker, digitale burgerrechtenorganisatie Bits of Freedom en juridisch adviesbureau ICTRecht. Deze ontmoetingen vormen voor de Clinic-studenten een horizonverbreding in de betekenis van kennisvergaring, inzicht verwerven over de aanpak van juridische casuïstiek en uitbreiding van een netwerk.

Activiteiten en projecten

Naast individueel advies op maat, draagt de Clinic bij aan structurele rechtshulp. Dat gebeurt op de volgende manieren.

Handhavingsverzoek CBP inzake de studenten OV-chipkaart

Dit jaar is de Clinic een bijzonder project gestart: het indienen van een handhavingsverzoek bij het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) over de OV-chipkaart. Aan de invoering van de OV-chipkaart kleven nogal wat privacy-aspecten. De Clinic vraagt zich af of de vervoersbedrijven wel in overeenstemming met de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) handelen. De bedoeling van deze actie is om burgers, en met name studenten, bewust te maken van het belang van hun privacy.

De Clinic acht het overbodig dat reisgedrag van studenten bij in- en/of uitchecken wordt vastgelegd. Het is technisch goed mogelijk om de poortjes open en dicht te laten gaan, zonder vastlegging van deze gegevens. Het is voornamelijk onduidelijk wat precies met de niet-geanonimiseerde reisgegevens gebeurt. Daarnaast zet de Clinic vraagtekens bij het ongevraagd en zonder toestemming toezenden van 'speciale acties en/of aanbiedingen'. Ook is het vreemd dat de niet-geanonimiseerde gegevens 7 jaar opgeslagen worden. Het is daarbij twijfelachtig of de databank voldoende beveiligd is tegen hackers en onrechtmatig gebruik. De studenten OV-chipkaart is ondertussen vanaf 16 maart verplicht ingesteld. De privacy-schending is dus in volle gang.

Kortom, er zijn heel wat zaken rondom de studenten OV-chipkaart waar de Clinic zich grote zorgen over maakt. Met het handhavingsverzoek wil de Clinic bereiken dat het CBP nagaat of er op zorgvuldige en rechtmatige wijze met privacygevoelige informatie wordt omgegaan en dat het CBP indien nodig actie onderneemt. De Clinic wordt bijgestaan door Gerrit-Jan Zwenne, advocaat bij Bird&Bird te Den Haag en verbonden aan eLaw@Leiden, het onderzoekscentrum voor recht in de informatiemaatschappij van de Universiteit Leiden.

Naar aanleiding van het handhavingsverzoek zal het CBP een onderzoek instellen. Inmiddels is het verzoek (en de toelichting daarop) door het CBP verstuurd naar de vervoersbedrijven zodat zij daarop kunnen reageren. De Clinic is in afwachting van verdere informatie vanuit het CBP.

Bijkomend voordeel van deze actie is dat het veel aandacht van de pers heeft opgeleverd. Zie daarvoor het kopje 'Bekendheid'.

Voorlichting

Het afgelopen jaar is een aantal keren voorlichting gegeven. Het bevordert niet alleen de naamsbekendheid, maar is ook een leerzame ervaring voor de Clinic-studenten.

- Bij Streetlab is twee keer een rechtswinkelavond gehouden. Geïnteresseerden konden vooraf hun vragen insturen en dan op de betreffende avond langskomen voor persoonlijk advies.
- Tijdens de talkshowavond 'The Art of Selling', van Xpert CMKB van de Hogeschool voor de Kunsten te Utrecht, was de Clinic aanwezig om juridisch advies te geven aan studenten en net afgestudeerde kunstenaars.
- Op de Themadag Film & Recht van het Brabants Kenniscentrum Kunst & Cultuur zijn presentaties gegeven naar aanleiding van vragen die de gasten vooraf hadden ingestuurd.
- De Clinic heeft een presentatie gegeven in het NL Octrooicentrum voor New Venture, een stichting die innovatief ondernemerschap in Nederland stimuleert. De presentatie ging over alle IE-rechtelijke problemen waar een startende onderneming tegenaan kan lopen.

- Ook is een aantal lezingen en symposia bijgewoond, zoals de Internet Scriptieprijs '09 en het Symposium 'Aansprakelijkheid derden in IE- en Reclamezaken' van het Centrum voor Intellectuele Eigendomsrecht (CIER) te Utrecht.

BoF-boekje

Op initiatief van digitale burgerrechtenorganisatie Bits of Freedom (BoF) is de Clinic begonnen aan een gids waarin de internetgebruiker wordt uitgelegd wat zijn rechten zijn als hij zich op het internet begeeft. De publicatie krijgt als titel "Een juridische survival guide voor bloggers". De bedoeling is om zo kort en simpel mogelijk antwoord te geven op vragen die spelen bij internetgebruikers. Uit de ontvangen vragen zijn de meest relevante verzameld waar een bondig en praktisch antwoord op geformuleerd wordt. Het is de bedoeling dat dit project voor 1 september is afgerond. Nog te bepalen is of de gids online of als hardcopy wordt gepubliceerd.

Wiki

De website van de Clinic, opgesteld als Wiki-pagina, bevat algemene informatie over verschillende rechtsgebieden. Interessante en veel voorkomende rechtshulpvragen zijn in de vorm van een artikel op de Wiki geplaatst. Deze artikelen zijn bedoeld voor 'leken' en zijn daarom geschreven in voor iedereen begrijpelijke taal.

Er stond al erg veel nuttige informatie op de Wiki, maar deze was moeilijk te vinden. Gedurende het afgelopen jaar is er niet alleen nieuwe informatie toegevoegd, maar is de Wiki ook toegankelijker gemaakt voor gebruikers. Er is gekozen voor een nieuwe indeling. Elk rechtsgebied heeft een eigen pagina waarin de belangrijkste punten kort worden uitgelegd. Er zijn interne links toegevoegd naar uitgebreidere informatie, zodat bezoekers gemakkelijker terecht komen op de pagina die ze nodig hebben. Daarmee is de Wiki niet alleen aangepast en uitgebreid, maar tegelijkertijd ook weer up-to-date.

De artikelen op de Wiki hebben een drievoudige werking. Ten eerste maken ze de Clinic beter vindbaar via Google, ten tweede fungeert de Wiki als een open en onafhankelijk publiek informatiepunt over TMC-rechten en ten derde leidt het ook tot meer gerichte juridische vragen.

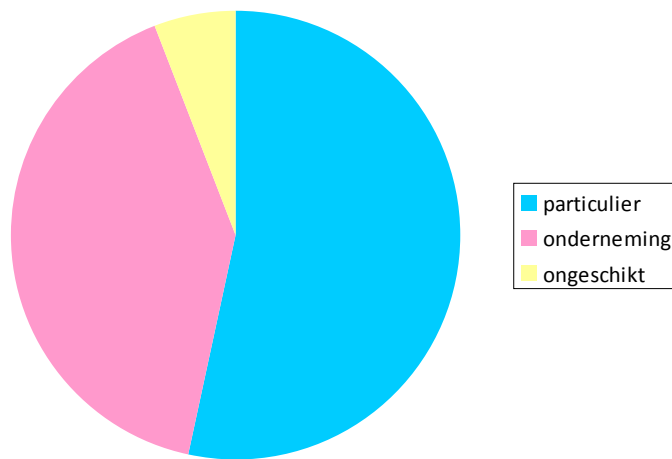
De tien populairste Clinic-Wiki-lemma's in Google waren op het moment van schrijven:

1. [Beperkingen op het auteursrecht,](#)
2. [Recht op inzage persoonsgegevens,](#)
3. [Garantie,](#)
4. [Merkinbreuk,](#)
5. [Uitputting van merkrecht,](#)
6. [Kansspelen,](#)
7. [Algemene voorwaarden,](#)
8. [Consumentenkoop,](#)
9. [Portretrecht en](#)
10. [Koop op afstand.](#)

Rechtsvragen

In het tweede jaar van de Clinic zijn (tot en met het opmaken van dit jaarverslag) 156 vragen behandeld. Ten opzichte van vorig jaar is dat een aanzienlijk stijging. In een vergelijkbare tijdsspanne (van 40 weken) betekent dit een toename met 40 vragen. Dat is een stijging van bijna 35%.

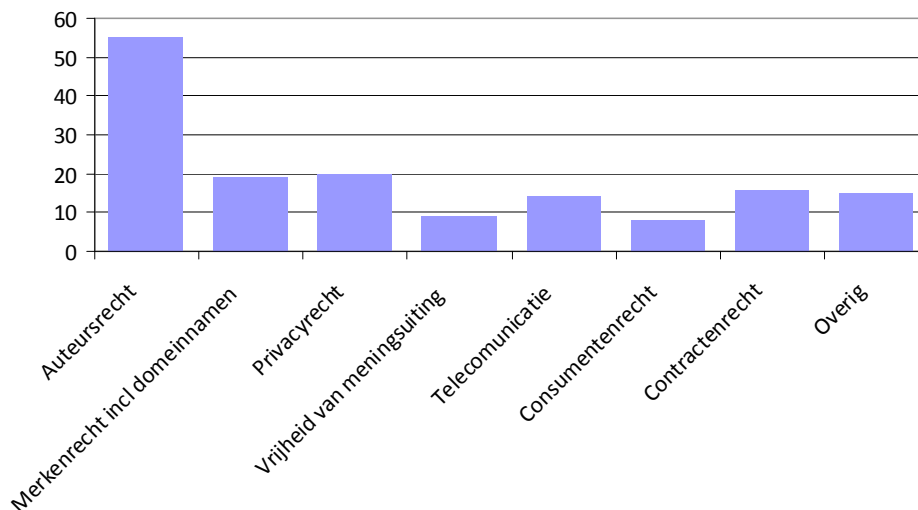
Van de ontvangen vragen zijn 73 afkomstig van particulieren en 83 van kleine ondernemingen. Buiten de scope vielen 9 vragen en zijn daarom niet behandeld. Het betrof dan vragen over onder andere belastingrecht en vragen van grote ondernemingen die zonder twijfel genoeg budget hebben om professioneel juridisch advies in te winnen.

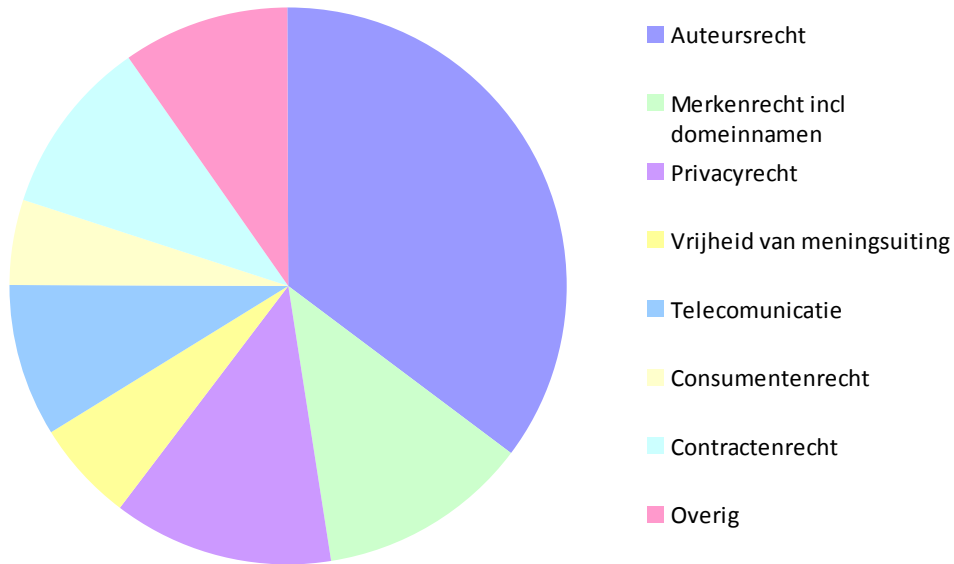
De 156 vragen waren zeer divers en zijn onder te verdelen in de volgende rechtsgebieden:

- Auteursrecht
- Consumentenrecht
- Merkenrecht (inclusief domeinnamen)
- Telecommunicatie
- Privacy
- Vrijheid van meningsuiting
- Contractenrecht
- Overig

aantal vragen naar rechtsgebied

verdeling naar rechtsgebied

In het verslagjaar hadden verreweg de meeste vragen betrekking op het auteursrecht. Specifiek ging het merendeel over het beschermen van ideeën en het gebruik van afbeeldingen en krantenartikelen op internet.

Vragen over merken handelden doorgaans over de toelaatbaarheid van merkgebruik in domeinnamen. Opvallend veel vragen werden gesteld over privacy. Vaak ging het hier om portretrechten of om reputatiebeschadigende teksten op internet.

Op het gebied van consumentenrecht ontving de Clinic veel vragen over algemene voorwaarden en consumentenkoop in combinatie met koop op afstand, zoals aankopen via webwinkels.

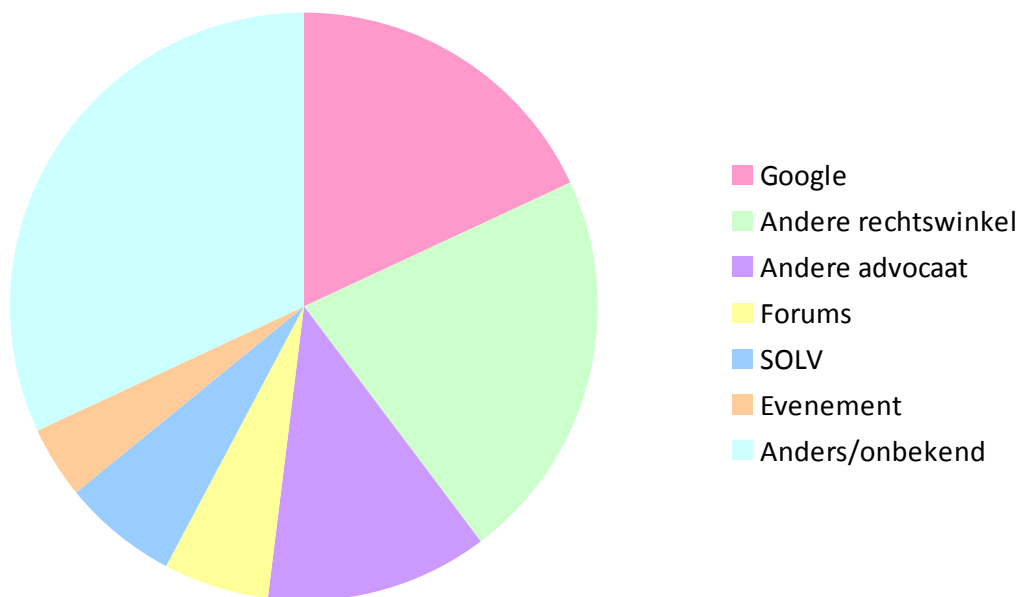
Vragen over contractenrecht betroffen veelal wanprestatie door hostingproviders.

In de categorie overig staan alle vragen die niet in een van de voorgaande categorieën geplaatst kunnen worden. Het betreft dan bijvoorbeeld vragen over spam.

Voor het eerst zijn dit jaar rechtszoekenden gevraagd om aan te geven hoe ze bij de Clinic terecht zijn gekomen. De antwoorden kunnen in de volgende categorieën worden onderscheiden.

- Google
- Andere rechtswinkels
- Advocaten of juridische specialisten
- Forums
- SOLV
- Evenementen
- Anders/onbekend

herkomst van de vragen

Interessant is om te constateren dat ruim 50% van de vragen via Google, advocatenkantoren en andere rechtswinkels binnenkomen.

Andere rechtswinkels verwijzen door naar de Clinic omdat zij over onvoldoende expertise beschikken om vragen over TMC te kunnen behandelen. Advocatenkantoren of juridische specialisten krijgen regelmatig vragen van particulieren of kleine ondernemingen die ze om uiteenlopende redenen zelf niet in behandeling nemen.

Het voortdurend uitbreiden en updaten van de Wiki, het actief promoten van de Clinic en het bezoeken van advocatenkantoren, zijn mogelijkheden die de naamsbekendheid verder kunnen vergroten en het aantal rechtsvragen kan doen toenemen.

Bekendheid

De Clinic heeft geen bezoekadres, maar is alleen via internet bereikbaar. Dat maakt het van groot belang dat de Clinic bij de doelgroep bekend is en goed scoort op Google. De activiteiten en projecten die de Clinic het afgelopen jaar heeft verzorgd, waren vooral gericht op het vergroten van de naamsbekendheid. Persberichten kunnen daar eveneens toe bijdragen. Met het handhavingsverzoek van de Clinic bij het CBP is veel media aandacht gegenereerd. In dit verband hebben ook interviews plaatsgevonden voor radio 3FM en studententelevisie.

Er zijn flyers gedrukt met informatie over de werkzaamheden en de bereikbaarheid van de Clinic. Dit is onder meer bedoeld om andere rechtswinkels te wijzen op het bestaan van de Clinic. Veel algemene rechtswinkels kunnen geen advies geven over TMC gerelateerde vraagstukken. Verschillende rechtswinkels, alsmede het Juridisch Loket, sturen rechtszoekenden nu door naar de Clinic.

Hieronder een overzicht van de (online) publicaties die het afgelopen jaar over de Clinic zijn verschenen:

Trouw

1. 'Studenten bezorgd over privacy OV-chipkaart', maart 2010.

Financieel Dagblad

2. 'Stel privacy veilig bij verlenen concessie openbaar vervoer', februari 2010.

Spitsnieuws.nl

3. 'CBP gaat chipkaart toch onderzoeken', februari 2010.
4. 'Studenten in actie tegen OV-chipkaart', februari 2010.

Webwereld.nl

5. 'Studenten eisen actie CBP tegen OV-chipkaart', februari 2010.
6. 'CBP start nieuw onderzoek OV-chipkaart', februari 2010.

Weblogs.nrc.nl

7. 'Studenten strijden voor privacy', februari 2010.

Headlines.nos.nl

8. 'Studenten vs. chipkaart', februari 2010.

Solv.nl

9. 'Clinic studenten verzoeken CBP om handhaving i.v.m. OV-chipkaart', februari 2010.

Expatica.nl

10. 'Students take action against the OV-chipkaart', maart 2010.

Zwenneblog.weblog.leidenuniv.nl

11. 'Privacywaakhond begint onderzoek naar datagraaien door OV-bedrijven', februari 2010.

Mareonline.nl

12. 'Datagraaien', maart 2010.

Observantonline.nl

13. 'Studenten in actie tegen privacyschending OV-chip', februari 2010.

Studentzondercent.nl

14. 'Privacy studenten OV-chipkaart onderzocht', februari 2010.

Informatieprofessional.nl

15. 'Studenten eisen actie tegen OV-chipkaart', februari 2010.

Capustv.nl

16. 'Rechtenstudenten binden strijd aan met trans-link-systems', februari 2010.

Studenten.net

17. 'Privacy te koop', maart 2010.

Verwachting

Sinds de oprichting in 2008 heeft de Clinic een volwaardige plaats ingenomen tussen andere rechtswinkels. Het feit dat het aantal vragen in het tweede operationele jaar met 35% is toegenomen toont aan dat vele rechtszoekenden de Clinic weten te vinden voor juridisch advies op het gebied van TMC.

De ambitie van de Clinic om door te groeien is er niet minder om. Er zijn voldoende mogelijkheden om de rechtshulp uit te breiden. Verder beleid voor de richting en inrichting van de te bieden rechtshulp zal door de nieuwe groep Clinic-studenten in overleg met het Clinic-bestuur worden opgesteld.

Nu de Clinic haar naam als gespecialiseerde rechtswinkel heeft gevestigd, is de tijd rijp om uitbreiding van structurele rechtshulp te bewerkstelligen. In het eerste jaarverslag is geopperd om in samenwerking met het Instituut voor Informatierecht (IViR) case studies, gerelateerd aan actuele kwesties in de media, te verrichten. Wellicht kan de derde lichting Clinic-studenten de mogelijkheden hiertoe verder onderzoeken.

De ervaring leert dat het handhavingsverzoek bij het CBP veel media-aandacht heeft gegenereerd en gepaard gaat met een bredere maatschappelijke bekendheid. Dit zorgt niet alleen voor meer rechtsvragen, maar plaatst de Clinic ook in een meer actieve rol. Zo kan de Clinic haar kennis en bekendheid gebruiken om haar stem te laten horen over actuele, maatschappelijke rechtsvragen inzake TMC. De nieuwe lichting Clinic-studenten zou hier wellicht nog meer vorm aan kunnen geven door een column in een dag- of weekblad, een Twitter-account of zelfs een radio-item, het schrijven van kritische artikelen en het lobbyen bij belangenorganisaties.

Gezien bovenstaande is de verwachting dat er in de komende jaren een sterke behoefte zal blijven bestaan aan de rechtshulp die de Clinic momenteel biedt en nog lang hoopt te blijven bieden. Een mooi perspectief en een uitdaging voor de nieuwe lichting Clinic-studenten.